

**Костянтин Віталійович
Пронтенко,**

доктор педагогічних наук, доцент,
доцент кафедри фізичного виховання,
спеціальної фізичної підготовки і
спорту Житомирського військового
інституту імені С. П. Корольова,
м. Житомир, Україна

ORCID:
<https://orcid.org/0000-0002-0588-8753>

**Віталій Петрович
Ягодзінський,**

заступник начальника кафедри
фізичного виховання, спеціальної
фізичної підготовки і спорту
Військової академії (м. Одеса),
м. Одеса, Україна

ORCID:
<https://orcid.org/0000-0002-2874-180X>

**Станіслав Олегович
Юр'єв,**

старший викладач кафедри фізичного
виховання, спеціальної фізичної
підготовки і спорту Харківського
національного університету
Повітряних Сил імені Івана Кожедуба,
м. Харків, Україна

ORCID:
<https://orcid.org/0000-0002-1089-1535>

УДК 796.378

DOI: [https://doi.org/10.32405/2309-3935-2020-1\(76\)-39-43](https://doi.org/10.32405/2309-3935-2020-1(76)-39-43)

**ВПЛИВ ЗАНЯТЬ СПОРТОМ НА РЕЗУЛЬТАТИ ОСВІТНЬОЇ ДІЯЛЬНОСТІ
КУРСАНТІВ ВИЩИХ ВІЙСЬКОВИХ НАВЧАЛЬНИХ ЗАКЛАДІВ УКРАЇНИ**

Анотація.

У статті визначено залежність результатів освітньої діяльності від рівня кваліфікації курсанта в конкретному виді спорту. Сформовано експериментальну (ЕГ) контрольну (КГ) групи. До ЕГ увійшли курсанти, які під час навчання займалися спортом (n = 63), а до КГ – курсанти, які займалися за традиційними формами фізичної підготовки (n = 208). Констатовано недостовірну різницю в результатах опанування навчальних дисциплін у курсантів ЕГ та КГ (p > 0,05). Отже, раціональне поєднання занять спортом і навчання не лише не шкодить освітньому процесу, а й сприяє більшій якості освоєнню курсантами навчальних дисциплін.

Ключові слова: освітня діяльність; навчання; курсант; спорт.

Освітній процес – це інтелектуальна, творча діяльність у сфері вищої військової освіти та науки, що здійснюється у вищих військових навчальних закладах (ВВНЗ) через систему науково-методичних, педагогічних і навчально-виховних заходів, а також спрямована на передачу, засвоєння, примноження та використання знань, умінь, навичок та інших компетентностей у курсантів, а також на формування гармонійно розвиненої особистості. Освітній процес у ВВНЗ забезпечує можливість здобуття курсантами загальних і професійних компетентностей у гуманітарній, соціальній, науково-природничій, технічній та військовій сферах, необхідних для професійної діяльності та їх інтелектуального, морального, духовного, естетичного й фізичного розвитку [1–3].

Освітній процес у сучасному ВВНЗ здійснюється в умовах, пов'язаних із постійним зростанням обсягу інформації, високим рівнем відповідальності за результати навчання, високим нервово-емоційним напруженням, перенавантаженням інтелектуальної сфери, зниженням рухової активності курсантів [4, с. 36; 5]. Тижневий бюджет часу, відведеного на навчання курсантів у ВВНЗ, становить 54 год (з урахуванням самопідготовки), щоденне навчальне навантаження в межах 8–9 годин. Значна частина курсантів, не вміючи планувати власний бюджет часу, займаються самопідготовкою у вечірній (нічний) час і у вихідні дні. Насичена інтелектуальна діяльність майбутніх офіцерів визначається значним мозковим напруженням, що призводить до швидкого

стомлення [6, с. 22; 7–8]. Вказані чинники негативно впливають на результати освітньої діяльності курсантів і, відповідно, знижують ефективність їхньої майбутньої професійної діяльності.

Аналіз праць багатьох учених свідчить [9–12], що систематичні заняття фізичними вправами та спортом позитивно впливають на зниження дії негативних чинників освітньої діяльності у ВВНЗ, підвищують працездатність головного мозку та, як результат, покращують успішність навчальної діяльності курсантів. Однак побутує думка, що активні заняття саме спортом негативно впливають на результати навчання курсантів, що й спонукало нас до дослідження впливу занять різними видами спорту на успішність навчання курсантів, а також на з'ясування залежності результатів освітньої діяльності від рівня кваліфікації курсанта в конкретному виді спорту.

Мета статті полягає в тому, щоб проаналізувати динаміку результатів освітньої діяльності курсантів ВВНЗ України, які під час навчання займалися спортом.

Методи дослідження: аналіз та узагальнення літературних джерел, педагогічне спостереження, тестування, статистичні методи.

Нами було проаналізовано результати освітньої та спортивної діяльності випускників Житомирського військового інституту імені С.П. Корольова 2016–2018 рр. ($n = 271$). Було сформовано *дві групи:*

– експериментальну (ЕГ) – курсанти, які під час навчання у ВВНЗ займалися у будь-якій спортивній секції інституту, брали участь у змаганнях і мали спортивний розряд або звання в певному виді спорту ($n = 63$);

– контрольну (КГ) – курсанти, які не відвідували спортивні секції, а займалися за традиційними формами фізичної підготовки у ВВНЗ ($n = 208$).

Результати освітньої діяльності курсантів ми досліджували за успішністю опанування ними навчальних дисциплін за трьома видами підготовки: базової, загально-професійної, військово-спеціальної. Для цього оцінювався середній бал кожного курсанта та середній бал кожної досліджуваної групи на кожному курсі навчання. Окрім того, ми визначили середній бал кожного курсанта та середній бал кожної групи за 4 роки навчання (освітній рівень – бакалавр).

У Житомирському військовому інституті значну увагу приділяють фізичному та спортивному вдосконаленню майбутніх офіцерів. Для цього було створено необхідні умови: у розпорядку дня виокремлено час для занять спортом; підготовлено сучасну спортивну базу; активно працюють спортивні секції з 12 видів спорту (рукопашного бою, гирьового спорту, військового багатоборства (поліатлону), військового п'ятиборства, армспорту, пауерліфтингу, кросфіту, футболу (футзалу), баскетболу, волейболу, перетягування канату, настільного тенісу). Тренувальний процес забезпечують профе-

сійні тренери-науково-педагогічні працівники. Щорічно більш підготовлені курсанти беруть участь у міжнародних змаганнях, чемпіонатах України, Збройних Сил України, обласних змаганнях, на яких виконують спортивні розряди (I розряд, кандидат у майстри спорту (КМС)) та отримують спортивні звання (майстер спорту України (МС), майстер спорту України міжнародного класу (МСМК)). Аналіз списків збірних команд інституту показав, що зі 112 курсантів-випускників 2016 р. займалися спортом і виконали спортивні розряди 22 курсанти (19,6 %), зі 79 випускників 2017 р. – 26 курсантів (32,9 %), а з 80 випускників 2018 р. – 15 курсантів (18,8 %). Усього до ЕГ увійшло 63 курсанти, які є випускниками періоду 2016–2018 рр., що становило 23,2 %. Курсантів, які займалися видами спорту, де не існує спортивної класифікації (кросфіт, військово п'ятиборство), або не виконали жодних спортивних розрядів (перетягування канату, волейбол), було включено до КГ. Усього із загальної кількості курсантів ЕГ I розряд за період навчання виконали 31 курсант (49,2 %), КМС – 24 курсанти (38,1 %), а спортивне звання МС і МСМК отримали 8 курсантів (12,7 %). Найбільшу кількість спортивних розрядів і нормативів, що дозволяють отримати спортивні звання, під час навчання у ВВНЗ виконали курсанти в секції з гирьового спорту (23,8 %), військового багатоборства (19 %) та рукопашного бою (17,5 %). Найменшу кількість розрядів виконали курсанти, які займалися у секціях із баскетболу (4,8 %) і настільного тенісу (3,2 %).

Для дослідження рівня та динаміки результатів освітньої діяльності курсантів ми проаналізували зведені відомості оцінок курсантів, що заносяться до додатка до диплома бакалавра, за двома показниками: середній бал за трьома видами підготовки на кожному курсі навчання (*табл. 1*); середній бал за 4 роки навчання у ВВНЗ (*табл. 2*). Дослідження успішності навчання курсантів свідчить, що на всіх курсах навчання достовірної різниці між результатами освітньої діяльності курсантів ЕГ і КГ не виявлено ($p > 0,05$). Причому за період експерименту середній бал у всіх групах достовірно ($p < 0,05–0,001$) покращився: в ЕГ – на 0,63 бала за блоком дисциплін базової підготовки, на 0,84 бала за блоком дисциплін загально-професійної підготовки, на 0,49 бала за блоком дисциплін військово-спеціальної підготовки; у КГ – на 0,42, 0,76 та 0,26 бала відповідно (*табл. 1*).

Важливо зазначити, що за блоком дисциплін військово-спеціальної підготовки, на яких відбувається опанування основ майбутньої професійної діяльності, середній бал курсантів ЕГ (4,18 бала) є навіть дещо вищим ніж у курсантів КГ (4,16 бала). Здійснений аналіз дає змогу стверджувати, що раціонально організовані заняття спортом не лише не заважають освітньому процесу, а й сприяють покращанню результатів вивчення курсантами навчальних дисциплін.

Таблиця 1

Динаміка результатів освітньої діяльності курсантів ЕГ і КГ під час навчання у ВВНЗ
(n = 271, X ± m, середній бал)

Курс навчання	ЕГ (n = 63)	КГ (n = 208)	Рівень значущості p (ЕГ–КГ)
Навчальні дисципліни базової підготовки			
1-й курс	3,42 ± 0,19	3,61 ± 0,13	p > 0,05
2-й курс	3,63 ± 0,18	3,75 ± 0,12	p > 0,05
3-й курс	3,87 ± 0,17	3,89 ± 0,11	p > 0,05
4-й курс	4,05 ± 0,16	4,03 ± 0,10	p > 0,05
p (1–4)	p < 0,05	p < 0,01	
Навчальні дисципліни загально-професійної підготовки			
1-й курс	3,17 ± 0,21	3,22 ± 0,14	p > 0,05
2-й курс	3,39 ± 0,20	3,57 ± 0,13	p > 0,05
3-й курс	3,67 ± 0,19	3,69 ± 0,13	p > 0,05
4-й курс	4,01 ± 0,17	3,98 ± 0,13	p > 0,05
p (1–4)	p < 0,01	p < 0,001	
Навчальні дисципліни військово-спеціальної підготовки			
3-й курс	3,69 ± 0,17	3,90 ± 0,12	p > 0,05
4-й курс	4,18 ± 0,15	4,16 ± 0,10	p > 0,05
p (3–4)	p < 0,05	p < 0,05	

Співвідношення курсантів ЕГ (з урахуванням спортивної кваліфікації) та КГ за середнім балом за 4 роки навчання у ВВНЗ наведено у таблиці 2. Аналіз середнього бала за 4 роки у курсантів, які під час навчання займалися спортом, показав, що найбільша кількість курсантів ЕГ (38,2 %) мала середній бал за весь період навчання (4 роки) 4,0–4,5 бала (табл. 2). Середній бал понад 4,5 бала виявлено у 25,4 % курсантів-

спортсменів – після закінчення навчання вони отримали диплом з відзнакою; 23,8 % курсантів ЕГ мали середній бал у межах 3,5–4,0 бала; 6,3 % спортсменів отримали середній бал 3,0–3,5 бала. Важливо зазначити, що 6,3 % курсантів ЕГ отримали диплом з відзнакою та золоту медаль (середній бал – 5,0 бала), що свідчить про високий рівень результатів освітньої діяльності курсантів, які займалися спортом під час навчання у ВВНЗ.

Таблиця 2

Співвідношення курсантів ЕГ і КГ за середнім балом за 4 роки навчання (n = 271, у %)

Середній бал	ЕГ (n = 63)				КГ (n = 208)
	I розряд	КМС	МС, МСМК	Усього	
5,0	3,2	1,6	1,6	6,3	1,9
4,5–5,0	12,7	9,5	3,2	25,4	12,0
4,0–4,5	19,0	14,3	4,8	38,2	16,4
3,5–4,0	9,5	11,1	3,2	23,8	38,9
3,0–3,5	4,8	1,6	-	6,3	30,8

Необхідно також звернути увагу, що серед спортсменів високого класу (МС, МСМК) 1 курсант закінчив ВВНЗ із золотою медаллю і жодного не виявлено з середнім балом нижче 3,5 бала. У КГ найбільша кількість курсантів має середній бал у межах 3,5–4,0 бала (38,9 %) та 3,0–3,5 бала (30,8 %). Диплом з відзнакою після закінчення ВВНЗ отримали 12 % курсантів КГ, а золоту медаль – 1,9 %. Проведене дослідження свідчить, що за середнім балом за період навчання курсанти ЕГ мають значно кращі результати, ніж КГ, що свідчить про позитивний вплив занять спортом на результати освітньої діяльності курсантів.

Таким чином, дослідження динаміки результату освітньої діяльності курсантів свідчать,

що найбільша кількість курсантів ЕГ (38,2 %) мала середній бал за весь період навчання 4,0–4,5 бала; понад 4,5 бала виявлено у 25,4 % курсантів (вони отримали диплом із відзнакою); 23,8 % курсантів ЕГ мали середній бал у межах 3,5–4,0 бала; 6,3 % курсантів отримали середній бал 3,0–3,5 бала; 6,3 % курсантів ЕГ отримали диплом з відзнакою та золоту медаль (середній бал – 5,0 бала).

Таким чином, доходимо висновку, що раціональне поєднання занять спортом і навчання не лише не шкодить освітньому процесу, а й сприяє вивченню навчальних дисциплін курсантами та покращанню ефективності їх майбутньої професійної діяльності.

Використані літературні джерела

1. Lee J. Learning preferences and experiences in different environments. *Universal Journal of Educational Research*. 2019. Vol. 7(9). P. 1933–1937. doi: 10.13189/ujer.2019.070912.

2. Kamaiev O.I., Hunchenko V.A., Mulyk K.V., Hradusov V.A., Homanyuk S.V., Mishyn M.V. Optimization of special physical training of cadets in the specialty “Arms and Military Equipment” on performing professional military-technical standards. *Journal of Physical Education and Sport*. 2018. Vol. 8 (Suppl.4). P. 1808–1810. doi:10.7752/jpes.2018.s4264.

3. Gibala M.J., Gagnon P.J., Nindl B.C. Military applicability of interval training for health and performance. *Journal of Strength and Conditioning Research*. 2015. Vol. 29. (Suppl. 11). P. 40–45. doi:10.1519/JSC.0000000000001119.

4. Бородин Ю.А. Фізична підготовка курсантів у вищих військових навчальних закладах інженерно-операторського профілю. Київ : Видав. НПУ імені М. П. Драгоманова, 2009. 417 с.

5. Bolotin A., Bakayev V., Vazhenin S. Pedagogical model for developing skills required by cadets of higher education institutions of the Aerospace Forces to organize their kettlebell self-training. *Journal of Physical Education and Sport*. 2016. Vol. 16(1). P. 177–186. doi:10.7752/jpes.2016.01028.

6. Коробейников Г.В. Психологические механизмы умственной деятельности человека. Киев : Изд. НУФКиС, 2002. 123 с.

7. Мунтян В.С. Анализ факторов, определяющих здоровье человека и оказывающих на него влияния. *Физическое воспитание студентов*. 2010. № 6. С. 44–47.

8. Martins L.C.X. Hypertension, physical activity and other associated factors in military personnel: A cross-sectional study. *Baltic Journal of Health and Physical Activity*. 2018. Vol. 10(4). P. 162–174. doi:10.29359/BJHPA.10.4.15.

9. Oliver J.M., Stone J.D., Holt C. et al. The effect of physical readiness training on reserve officers' training corps freshmen cadets. *Military Medicine*. 2017. Vol. 182(11). P. 1981–1986. doi:10.7205/milmed-d-17-00079.

10. Rolyuk A., Romanchuk S., Romanchuk V., Boyarchuk A., Kyrpenko V., Afonin V. Research on the organism response of reconnaissance officers on the specific load of military exercises. *Journal of Physical Education and Sport*. 2016. Vol. 16(1), P. 132–135. doi:10.7752/jpes.2016.01022.

11. Williams A.G. Effects of basic training in the British Army on regular and reserve army personnel. *Journal of Strength and Conditioning Research*. 2005. Vol. 19(2). P. 254–259. doi:10.1519/15704.1.

12. Sergienko Y.P., Andreianov A.M. Models of professional readiness of students of higher military schools of the Armed Forces of Ukraine. *Physical Education of Students*. 2013. Vol. 6. P. 66–72. doi:10.6084/m9.figshare.840507.

References

1. Lee, J. (2019). Learning preferences and experiences in different environments. *Universal Journal of Educational Research*. Vol. 7 (9). P. 1933-1937. doi: 10.13189/ujer.2019.070912.

2. Kamaiev, O.I., Hunchenko, V.A., Mulyk, K.V., Hradusov, V.A., Homanyuk, S.V., & Mishyn, M.V. et al. (2018). Optimization of special physical training of cadets in the specialty «Arms and Military Equipment» on performing professional military-technical standards. *Journal of Physical Education and Sport*. No. 8 (Suppl. 4). P. 1808-1810. doi:10.7752/jpes.2018.s4264.

3. Gibala, M.J., Gagnon, P.J., & Nindl, B.C. (2015). Military applicability of interval training for health and performance. *Journal of Strength and Conditioning Research*. No. 29 (Suppl. 11). P. 40-45. doi:10.1519/JSC.0000000000001119.

4. Borodin, Yu.A. (2009). *Fizychna pidghotovka kursantiv u vyshhykh vijsjkovykh navchalnykh zakladakh inzhenerno-operatorskogo profilu* [Physical training of cadets of higher military educational institutions of engineering-operator profile]. Kyiv.

5. Bolotin, A., Bakayev, V., & Vazhenin, S. (2016). Pedagogical model for developing skills required by cadets of higher education institutions of the Aerospace Forces to organize their kettlebell self-training. *Journal of Physical Education and Spor*. No. 16 (1). P. 177-186. doi:10.7752/jpes.2016.01028.

6. Korobeinikov, G.V. (2002). *Psihofiziologicheskie mehanizmy umstvennoy deyatel'nosti cheloveka* [Psychophysiological mechanisms of human mental activity]. Kyiv.

7. Muntjan, V.S. (2010). Analiz faktorov, opredel'jajushhykh zdorov'je cheloveka y okazyvajushhykh na nego vlyjanyja [Analysis of factors that determine human health and influence it]. *Fizicheskoe vospitanie studentov – Physical education of students*. No. 6. P. 44-47.

8. Martins, L.C.X. (2018). Hypertension, physical activity and other associated factors in military personnel: A cross-sectional study. *Baltic Journal of Health and Physical Activity*, No. 10 (4). P. 162-174. doi:10.29359/BJHPA.10.4.15.

9. Oliver, J.M., Stone, J.D., Holt, C., Jenke, S.C., Jagim, A.R., & Jones, M.T. (2017). The effect of physical readiness training on reserve officers' training corps freshmen cadets. *Military Medicine*. No. 182 (11). P. 1981-1986. doi:10.7205/milmed-d-17-00079.

10. Rolyuk, A., Romanchuk, S., Romanchuk, V., Boyarchuk, A., Kyrpenko, V., & Afonin, V. et al. (2016). Research on the organism response of reconnaissance officers on the specific load of military exercises. *Journal of Physical Education and Sport*. No. 16 (1). P. 132-135. doi:10.7752/jpes.2016.01022.

11. Williams, A.G. (2005). Effects of basic training in the British Army on regular and reserve army personnel. *Journal of Strength and Conditioning Research*. No. 19 (2). P. 254-259. doi:10.1519/15704.1.

12. Sergienko, Y.P., & Andreianov, A.M. (2013). Models of professional readiness of students of higher

military schools of the Armed Forces of Ukraine. *Physical Education of Students*. No. 6. P. 66-72. doi:10.6084/m9.figshare.840507.

Prontenko Kostiantyn, Yahodzinskyi Vitalii, Yuriev Stanislav. Influence of Sport Classes on the Cadets' Studying Activity Results at Ukrainian Higher Military Educational Institutions.

Summary.

According to orders of the Minister of Defense of Ukraine, the educational process is an intellectual, creative activity in the field of higher military education and science, carried out in higher military educational institutions (HMEI) through a system of scientific-methodological, pedagogical, teaching and educational measures and aimed at the transfer, assimilation, multiplication and use of the knowledge, skills and other competencies of cadets, as well as the formation of a harmoniously developed personality. The educational process at HMEI provides the opportunity for cadets to acquire general and professional competences in the humanitarian, social, scientific, technical and military spheres necessary for professional activity and their intellectual, moral, spiritual, aesthetic and physical development. There is an opinion that active sports adversely affect the studying results of cadets of higher military educational establishments (HMEI) of Ukraine.

The article presents the results of the research of the influence of different sports on the success of studying activity of cadets, the dependence of educational results on the cadets' sport qualification level. The results of studying and sports activities of cadets of the S. Korolev Zhytomyr Military Institute ($n = 271$) were analyzed in the article. Two groups were formed: experimental group (EG), which included cadets who during their studies participated in competitions and had a sports rank or title in this sport ($n=63$), and control group (CG), which included cadets who did not attend sports sections but were engaged in traditional forms of physical training at HMEI ($n = 208$). We investigated the results of cadets' studying activity according to the results of mastering dif-

ferent disciplines in three types of training: basic, general-professional, and military-special. For this purpose, the average grade of each cadet and the average grade of each group in each course of studying and the average grade of each cadet for 4 years of study were evaluated. According to the results of our research, it was found that no significant difference between the EG and CG cadets' results of mastering the disciplines in all types of training ($p > 0,05$). The highest number of EG cadets (38,2 %) had a 4,0 average grade; 6,3 % of EG cadets received honors degree and gold medal. In CG, the highest number of cadets had 3.5–4.0 average grade (38,9 %) and 3.0–3.5 average grade (30,8 %). Therefore, a rational combination of sports and studying does not harm the educational process, but also promotes the learning of different disciplines and improves the efficiency of cadets' future professional activity.

Key words: studying activity; education; cadet; sport.

Пронтенко К.В., Ягодзинский В.П., Юрьев С.О. Влияние занятий спортом на результаты учебной деятельности курсантов высших военных учебных заведений Украины.

Аннотация.

В статье определена зависимость результатов образовательной деятельности от уровня квалификации курсанта в конкретном виде спорта. Сформированы экспериментальная (ЭГ) и контрольная (КГ) группы. В ЭГ вошли курсанты, которые во время обучения занимались спортом ($n = 63$). В КГ вошли курсанты, которые занимались по традиционным формам физической подготовки ($n = 208$). Констатируется недостоверная разница в результатах освоения учебных дисциплин у курсантов ЭГ и КГ ($p > 0,05$). И так рациональное сочетание занятий спортом и обучения не только не вредит образовательному процессу, но и способствует более качественному освоению курсантами учебных дисциплин.

Ключевые слова: учебная деятельность; обучение; курсант; спорт.

Стаття надійшла до редколегії 13 лютого 2020 року